

ساخت و بررسی ویژگی‌های روانسنجی مقیاس امید به تحصیل

Construction and Examine the Psychometric Characteristics the Academic Hope Scale

فرهاد خرمایی^۱، سامان کمری^{۲*}

پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۰۹/۱۵

دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۱۱/۱۴

چکیده

هدف: امید سازهای انگیزشی- هیجانی است و به انتظاری اطلاق می‌شود که براساس آن فرد احتمال می‌دهد که رویدادی خوشایند در آینده به وقوع می‌پیوندد. بنابراین هدف از پژوهش حاضر ساخت مقیاس امید به تحصیل و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی آن در دانش‌آموزان بود.

روش: این مقیاس دارای ۲۷ گویه است که از محتوای مصاحبه با دانش‌آموزان استخراج شده است. به‌منظور بررسی خصوصیات روان‌سنجی این مقیاس ۲۴۱ دانش‌آموز پسر و دختر دبیرستانی به شیوه‌ی نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای از نواحی چهارگانه‌ی آموزش و پرورش شهر شیراز انتخاب شدند و به مقیاس امید به تحصیل پاسخ دادند. همچنین برای بررسی روایی ملاکی آن از پرسشنامه‌ی سرسختی روان‌شناختی و مقیاس صبر کودکان و نوجوانان استفاده گردید.

یافته‌ها: نتایج تحلیل عاملی اکتشافی به روش مؤلفه‌های اصلی همراه با چرخش واریماکس نشان‌دهنده‌ی وجود ۴ مؤلفه‌ی امید به تحصیل بود که به ترتیب امید به کسب فرصت‌ها، امید به کسب مهارت‌های زندگی، امید به سودمندی مدرسه و امید به کسب شایستگی نام‌گذاری شدند. این ۴ مؤلفه ۵۸ درصد واریانس کل نمونه را تبیین کردند. به‌منظور سنجش پایایی مقیاس از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس امید به کسب فرصت‌ها ۰/۹۰، امید به کسب مهارت‌های زندگی ۰/۹۰، امید به سودمندی مدرسه ۰/۸۰، امید به کسب شایستگی ۰/۷۶ و ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس امید به تحصیل نیز ۰/۹۴ بدست آمد.

نتیجه‌گیری: به‌طورکلی نتایج بیانگر آن بود که مقیاس امید به تحصیل از روایی و پایایی مطلوبی برخوردار است و می‌توان از آن به‌عنوان یک ابزار سودمند برای سنجش امید به تحصیل در دانش‌آموزان استفاده کرد.

کلیدواژه‌ها: امید به تحصیل، مهارت زندگی، شایستگی، سودمندی مدرسه.

۱. دانشیار گروه روان‌شناسی تربیتی دانشگاه شیراز

۲. دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی دانشگاه شیراز

* نویسنده مسئول:

Email: Kamari.saman@yahoo.com

۱. مقدمه

برخلاف عقیده رایج، هوش و توانایی تنها تعیین کننده موفقیت کلاسی دانش‌آموزان نیست. حتی افراد با استعداد هم ممکن است در رسیدن به سطوحی که متناسب با ظرفیت دانشگاهی آنها است شکست بخورند، آنها ممکن است پایین‌تر از انتظارات خود در دانشگاه عمل کنند و همچنین ممکن است حتی به دانشگاه راه پیدا نکنند و یا اگر به دانشگاه راه یابند دچار افت تحصیلی و یا مشروطی شوند. بنابراین این مهم است که بدانیم چه عواملی دانش‌آموزان را در تکالیف تحصیلی و پیگیری اهداف آموزشی حفظ می‌کند و نگه می‌دارد (اسنایدر، شری، چئوونز، پولورز، آدامز و ویکلوندا، ۲۰۰۲).

تحقیقات گسترده‌ای با هدف کشف عواملی که پیشرفت دانشگاهی را ارتقاء می‌بخشد و یا بازداری می‌کند انجام گرفته است. این تلاش‌ها به سازه‌های انگیزشی مانند خودکارآمدی (بندورا، ۱۹۸۲)، خوشبینی (شیپر و کارور، ۱۹۸۵، ۲۰۰۱) و نظریه هدف در ارتباط با درماندگی یا جهت‌گیری تسلطی (کاوینگتون^۲، ۲۰۰۰) رسیده‌اند. اگرچه این سازه‌ها سهم معناداری در فهم ما از عملکرد تحصیلی داشتند، اما هر کدام بخشی از داستان انگیزش تحصیلی را روشن و مشخص می‌کنند. اما یکی از مهم‌ترین عوامل موثر در بحث انگیزش و پیشرفت تحصیلی را می‌توان در نظریه امید^۳ پیدا کرد (اسنایدر، ۱۹۹۴). این نظریه به‌عنوان یک مدل انگیزشی جدید برای تحقیقات تربیتی و آموزشی معرفی شده است. از طرفی دیگر با ظهور روان‌شناسی مثبت‌گرا، صاحب‌نظران و پژوهشگران توجه خود را صرف بررسی توانمندی‌های انسان کردند و در عوض توجه محض به تجارب یا تصورات منفی افراد به بررسی سازه‌هایی چون خویشتن‌داری، تاب‌آوری، معنویت، خوشبینی و امید پرداختند (مالیک^۴، ۲۰۱۳؛ سلینگمن، چیکزنت میهایلی^۵، ۲۰۰۰). بنابراین در این میان، سازه امید توجه فزاینده‌ای را به خود جلب کرده است (اسنایدر، ۲۰۰۰؛ ولز، ۲۰۰۵).

امید به‌عنوان فرایندی از تفکر درباره یک هدف با انگیزش برای حرکت به‌سوی این اهداف (عامل)، و راه‌های رسیدن به این اهداف (گذرگاه) معرفی شده است. در واقع اسنایدر بنیان‌گذار نظریه‌ی امید و درمان مبتنی بر آن، عقیده دارد که برای ایجاد امید وجود دو نوع تفکر الزامی است: تفکر راهبردی (مسیر)^۶ و تفکر عامل^۷. تفکر راهبردی یا مسیر جزء شناختی امید و نشان‌دهنده‌ی ظرفیت و توان فرد برای خلق مسیر و تفکر عامل جزء انگیزشی امید است که فرد خود را برای استفاده

1. Snyder, Shorey, Cheavens, Pulvers, Adams & Wiklund
2. Covington
3. Hope theory
4. Malik
5. Seligman & Csikszentmihalyi
6. pathway
7. Agency

از این مسیرها بر می‌انگیزاند (الکساندر و آنوبیوزی^۱، ۲۰۰۷). امید یک هیجان نیست اما نسبتاً یک سیستم انگیزشی-شناختی پویا است (اسنایدر، ۱۹۹۴). امید، توانایی شخص برای هدف گذاری، تجسم مسیرهای لازم برای رسیدن به هدف‌ها و داشتن انگیزه لازم در جهت رسیدن به آن هدف‌ها است. به عبارت دیگر از نظر اسنایدر موفقیت در کارهای چالش انگیز، مخصوصاً در حیطه‌ی تحصیلی اغلب نیازمند توانا بودن برای ایجاد چندین گذرگاه (مسیر) برای رسیدن به اهداف است (فلدمن^۲ و اسنایدر، ۲۰۰۵؛ اسنایدر و همکاران، ۲۰۰۲).

در نظریه اسنایدر اهداف منبع اصلی هیجان هستند، هیجان مثبت ناشی از دستیابی به هدف یا تصور نزدیک شدن به آن است؛ درحالی‌که هیجان منفی ناشی از شکست در دستیابی به هدف یا تصور دورشدن از آن است. وقتی در پی دستیابی به اهداف، مسیرهای اولیه مسدود می‌شوند، تفکر عامل انگیزه لازم را فراهم می‌کند که مسیرهای دیگری ایجاد کنیم (الکساندر و آنوبیوزی، ۲۰۰۷). موفقیت در دستیابی به اهداف، هیجان‌های مثبت و شکست در آن هیجان‌های منفی ایجاد می‌کند. افراد امیدوار در زندگی، عامل و گذرگاه‌های بیشتری برای دنبال کردن اهداف خود دارند و وقتی با مانع برخورد می‌کنند می‌توانند انگیزه خود را حفظ کرده و از گذرگاه‌های جانشین استفاده کنند. اما افراد ناامید به دلیل اینکه، عامل و گذرگاه‌های کمی دارند در برخورد با موانع به راحتی انگیزه خود را از دست داده و دچار هیجان‌های منفی می‌شوند که این امر و به طور کلی ناامیدی به نوبه خود منجر به افسردگی می‌شود (اسنایدر، ۱۹۹۵، ۲۰۰۲).

نظریه امید به عنوان یک نظریه شناختی-انگیزشی در تحقیقات حوزه آموزشی معرفی شده است. نظریه امید مفهوم سازی اهداف را با راهبردهایی برای رسیدن به این اهداف (مسیر) و انگیزه پیگیری این اهداف (عامل) ترکیب می‌کند. در یک مطالعه طولی ۶ ساله، تفاوت‌های افراد در امید، به وسیله مقیاس امید (اسنایدر، ۱۹۹۴) اندازه گیری شد. نمره امتحان ورودی دانشجویان سال اول پیش‌بین بهتری برای نمره کلی میانگین حتی بعد از کنترل واریانس مربوطه به نمره امتحان ورودی بود. نتایج نشان داد که نمره بالا در امتحان با میزان امید بالا در دانش‌آموزان در ارتباط است (اسنایدر و همکاران، ۲۰۰۲).

امید ازجمله عواملی است که نقش قابل توجهی در انگیزش تحصیلی دارد و به آن کمتر توجه شده است. امید همپوشی زیادی با مفهوم خوش‌بینی دارد. امید و خوش‌بینی شناخت‌هایی هستند که باعث می‌شوند شخص انتظار داشته باشد، نتایج موردنظرش به احتمال زیاد در آینده رخ دهند. این شناخت‌ها رفتارهای جهت گیری هدف را تحت تأثیر قرار می‌دهند و بر بهزیستی روان‌شناختی که شامل هیجانات مثبت و منفی هستند اثر می‌گذارند. در واقع امید، توانایی شخص برای هدف گذاری، تجسم مسیرهای لازم برای رسیدن به هدف‌ها و داشتن انگیزه لازم در جهت رسیدن به آن

1. Alexander & Onwuegbuzie

2. Feldman

هدف‌ها است و خوشبینی به اسنادهای علی مثبت اشاره می‌کند و روشی است که در آن افراد وقایع مثبت و منفی را تبیین می‌کنند و انتظار نتیجه مثبت دارند (اسنایدر و همکاران، ۲۰۰۲).

امروزه یکی از مهم‌ترین شکاف‌های بین کشورهای غنی و فقیر مربوط به میزان سال‌های آموزشی است که انتظار می‌رود یک کودک در طول عمر خود به آن دست یابد و قسمت مهمی از این اختلاف به میزان سال‌هایی مربوط می‌شود که یک دانش‌آموز امید دارد در مقطع آموزش عالی تحصیل کند. شایان ذکر است که در پژوهش حاضر هدف بررسی سازه امید به تحصیل به صورت خاص و نه امید کلی می‌باشد. شاخص امید به تحصیل^۱ (SLE) نشان‌دهنده متوسط سال‌هایی است که یک دانش‌آموز می‌تواند انتظار داشته یا امیدوار باشد که در مقاطع مختلف تحصیلات رسمی (ابتدایی، راهنمایی، متوسطه و عالی) ثبت نام کرده و آموزش ببیند و از آموزش‌هایی که دیده است بهره گیرد (اوکپالا و اوکپالا، ۲۰۱۴).

تحقیقات فراوانی رابطه امید را با انواع متغیرهای روان‌شناختی نشان داده‌اند. آسیندر و کروسون^۳ (۱۹۹۷) نشان دادند که آموزش امید می‌تواند منافع روان‌شناختی مختلفی برای افراد داشته باشد. امید بالا با بهزیستی و عملکرد، راهکارهای کنار آمدن و تنظیم درماندگی هیجانی رابطه دارد. اسنایدر، سیمپسون، مایکل و چیاونز^۴ (۲۰۰۰) نشان دادند که امید وسیله‌ای برای پیشگیری (اولیه و ثانویه) از مشکلات زندگی است. همچنین امید با رضایت کلی از زندگی نیز همبستگی دارد (واله، هیوبنر و سولدو^۵، ۲۰۰۶). همچنین خرمایی، زارعی، مهدی یار و فرمانی (۱۳۹۳) در پژوهش خود نشان دادند صبر به عنوان یک فضیلت ارزشمند اخلاقی با افزایش امید در فرد همراه است. غباری بناب و خدایاری فرد (۱۳۷۹) نیز در پژوهش خود رابطه معناداری را بین صبر و امیدواری در شرایط ناگوار گزارش کرده‌اند. غباری بناب، خدایاری فرد و شکوهی یکتا (۱۳۸۳) در مطالعه‌ای دیگر بر روی رابطه توکل به خدا و صبر با اضطراب در دانشجویان، رابطه معنی‌دار مثبتی بین صبر و امیدواری در شرایط ناگوار گزارش نموده‌اند. علاوه بر این در پژوهش‌های متعدد نشان داده شده است که بین سرسختی روان‌شناختی با امید به زندگی و عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (واگرمین و فوندر^۶، ۲۰۰۷؛ کوماراجیو و کارایو^۷، ۲۰۰۵؛ زاهد بابلان، قاسم پور و حسن زاده ۱۳۹۰؛ حمید، ۱۳۸۹). نتایج پژوهش‌های کوپر، لیندزی، نیه و گریت هوس^۸ (۱۹۹۹)، تراوتین، کولر،

1. School Life Expectancy
2. Okpala & Okpala
3. Irving, Snyder, & Crowson
4. Sympson, Michael, & Cheavens
5. Valle, Huebner, & Suldo
6. Wagerman & Funder
7. Komaraju & Karau
8. Cooper, Lindsay, Nye & Great house

اسچمیتز و بامتر^۱ (۲۰۰۲) نشان دادند که امید تحصیلی با سخت‌کوشی و فعالیت تحصیلی دانش‌آموزان ارتباط دارد.

از طرفی دیگر تحقیقات نشان داده‌اند که امید با عملکرد تحصیلی بالا و پیشرفت در مدرسه رابطه‌ی مثبت دارد. اسنایدر و همکاران (۲۰۰۲) در یک مطالعه طولی ۶ ساله به بررسی رابطه بین امید و موفقیت تحصیلی دانشجویان سال اول پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داد که سطوح بالای امید، پیش‌بینی‌کننده معتبر عملکرد تحصیلی بالا در طول دوران دانشگاه و میانگین کلی نمره‌ها، فارغ‌التحصیلی سریع‌تر از دانشگاه و ترک تحصیل پایین به دلیل نمره‌های پایین است. براساس نتایج این تحقیق، آنها گزارش کردند دانشجویانی که دارای سطوح بالاتر امیدواری هستند، بیشتر بر هدف‌های خود متمرکز می‌شوند و از انگیزه‌ی بیشتری، نسبت به هم‌تایان خود برخوردارند. همچنین، این افراد دارای پشتکار و عزم جدی در انجام فعالیت‌ها هستند.

در واقع امید به عنوان یک سازه بین موقعیتی سنجش می‌شود که با عزت نفس، توانایی حل مسأله ادراک شده، ادراک کنترل، سرسختی روان‌شناختی^۲، خوش‌بینی، عاطفه مثبت و انتظارات پیامد مثبت همبستگی مثبت معنادار دارد. به همین ترتیب امید دانش‌آموزان را توانمند می‌کند که به حل مسأله با تمرکز بر موفقیت رویکرد داشته باشند، که این امر می‌تواند احتمال این که آنها به اهدافشان برسند را افزایش دهد (کنتی^۳، ۲۰۰۰). واژه امید مفاهیم ضمنی گوناگونی دارد که به طور کلی می‌توان آنها را به دو دسته فعال و غیرفعال تقسیم کرد. برای مثال وقتی می‌گوییم که فرزندم درس می‌خواند و امید دارد در امتحان موفق شود، نگرشی پویا (فعال) از امید را مطرح می‌کنیم. اما وقتی می‌گوییم که فرزندم امیدوار است که در امتحان موفق شود چون امیدواری به آینده به معنای توقع داشتن است، تقریباً نگرشی غیرفعال از امید ارایه داده می‌شود که در آن به انتظار آینده می‌نشینیم تا انتظارمان برآورده شود (بهاری، ۱۳۹۰).

مفهوم فعال امید که همراه با پیگیری رسیدن به هدف است یک روند آموختنی است نه یک حالت ساکن ذهنی، که دارای سه جزء به هم پیوسته تفکر یعنی: ۱. تعیین هدف، ۲. نیروی اراده، و ۳. نیروی راهیابی است و البته جزء چهارم امید را باید در قدرت صبر دید زیرا تلاش برای رسیدن به هدف مستلزم صرف وقت است. امید بدون این چهار جزء پیوسته نمی‌تواند زنده بماند. بنابراین، بهترین راه استفاده از نیروی امید بهره‌گیری از آن در دشوارترین و در عین حال مهم‌ترین کار زندگی یعنی تربیت فرزند است و در این راه باید پیوسته و بی وقفه به فرزندان درس امید اندیشی^۴ داد (فرلونگ، گیلمن و هیوبنر^۵، ۲۰۱۴؛ اسنایدر و لوپز^۶، ۲۰۰۷). از آنجا که شناخت این اجزاء و

1. Trautwein, Koller, Schmitz & Baumert

2. Psychological hardiness

3. Conti

4. Hope-thinking

5. Furlong, Gilman, & Huebner

6. Lopez

تقویت آنها در فرزندان از طریق تمرین و تکرار میسر است، بنابراین امید مهارتی آموختنی است. با این حال، این مهارت که اساس سالم زیستی و سایر مهارت‌های زندگی را تشکیل می‌دهد، شاید به دلیل آن که وجود آن در انسان بدیهی فرض شده است، به کودکان آموزش و تعلیم داده نمی‌شود (بهاری، ۱۳۹۰).

امید به عنوان یک درونمایه روان‌شناختی مثبت، از شواهد پژوهشی روبه رشدی در ارتباط با مرکزیت آن به عنوان یک عملکرد تطبیقی برخوردار است. ادعای اینکه امید به عنوان یک سپر حفاظتی در تمام عرصه‌ها (جسمی، عاطفی، روان‌شناختی، معنوی و اجتماعی) مفید است در پژوهش‌ها قویا مورد تأکید قرار گرفته است (اسنایدر و لوپز، ۲۰۰۷، سلیگمن، ۲۰۰۰). مزایای امید صرف‌نظر از سن، نژاد، جنسیت یا موقعیت اجتماعی - اقتصادی، به وسیله نتایج پژوهشهای آکادمیک تأیید شده است (اسنایدر، ۱۹۹۵). محققان متعددی به مطالعه رابطه بین سطوح امید و موفقیت تحصیلی در دانش‌آموزان پرداخته‌اند، به نظر آنها امید و موفقیت تحصیلی اغلب در ارتباط هستند (چنگ، ۱۹۹۸؛ مک درموت^۱ و اسنایدر، ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰؛ اسنایدر، ۱۹۹۹؛ اسنایدر، هوزا، پلهم، راپوف، واره، دانوسکی و همکاران^۲، ۱۹۹۷). دانش‌آموزان پر امید نسبت به همسالان کم امید به طور معناداری رفتارهای تحصیلی سازگارانه تری نشان داده‌اند (کوری، اسنایدر، کوک، روبی و رهم^۳، ۱۹۹۷). با این که مسائل و چالش‌های پیرامون موفقیت تحصیلی به خوبی نشان داده شده‌اند اما به توانایی مدارس برای ترویج مزایای شایستگی‌های طبیعی دانش‌آموزان (از جمله خودکارآمدی، امید و توانایی حل مسئله) توجه کمی شده است. این ویژگی‌های غیرتحصیلی می‌تواند بر موفقیت تحصیلی در مدارس اثر مثبتی بگذارد و نیز سلامتی، شادابی و موفقیت بعدی در زندگی را تحت تأثیر قرار دهد (اسنایدر و همکاران، ۱۹۹۷).

اسنایدر (۱۹۹۵) در اعتباریابی پرسشنامه امید در کودکان اشاره می‌کند که بین نمرات بالا در امید برای آینده و نمرات بالا در امتحانات ارتباط مثبت وجود دارد. همچنین شواهد تحقیقی نشان می‌دهد مداخلات امید آموزی می‌توانند سطح امید را افزایش دهند (اسنایدر، ۱۹۹۵؛ اسنایدر، ۲۰۰۰). به عنوان مثال امید با شایستگی بیشتر در بسیاری از حیطه‌های زندگی مثل تحصیل بررسی شده است (اسنایدر و همکاران، ۱۹۹۷، ۲۰۰۲؛ بارلو، ۲۰۰۲؛ ولز، ۲۰۰۵؛ الکساندر و انوگبوزی، ۲۰۰۷). برای نمونه دانشجویان امیدوار بیشتر احتمال دارد، باور کنند که به نمره نهایی موردنظر خود خواهند رسید، در واقع دانشجویان پر امید به توانایی تحصیلی خود اعتماد بیشتری دارند (اسنایدر، هاریس، اندرسون، هولران، ایروینگ، سیگمون و همکاران^۴، ۱۹۹۱؛ آنوگبوزی و اسنایدر، ۲۰۰۰). به طور کلی با توجه به بررسی پیشینه پژوهشی و تحقیقات انجام گرفته، امید یکی از

1. McDermott

2. Hoza, Pelham, Rapoff, Ware, Danovsky & *et al.*

3. Curry, Snyder, Cook, Ruby, & Rehm

4. Harris, Anderson, Holleran, Irving, Sigmon & *et al.*

مهم‌ترین مؤلفه‌ها و عوامل در بحث انگیزش و پیشرفت تحصیلی می‌باشد و از آنجایی که تاکنون ابزار خاصی جهت سنجش امید در حوزه‌های خاص مانند حوزه‌های تحصیلی و آموزشی تهیه و طراحی نشده است، تهیه ابزار اندازه‌گیری پایا و معتبر در حوزه امید به تحصیل می‌تواند استفاده‌های کاربردی فراوانی داشته باشد. بنابراین هدف اصلی از انجام پژوهش حاضر ساخت و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس امید به تحصیل بود.

۲. روش‌شناسی

پژوهش حاضر با توجه به ساخت و بررسی خصوصیات روان‌سنجی یک ابزار و روش گردآوری داده‌ها به طرح‌های همبستگی تعلق دارد. در واقع این پژوهش در زمره‌ی طرح‌های روان‌سنجی مبتنی بر همبستگی است.

۲-۱. جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه‌ی آماری پژوهش حاضر شامل تمام دانش‌آموزان مشغول به تحصیل در دبیرستان‌های شهر شیراز بود. گروه نمونه تعداد ۲۴۱ دانش‌آموز پسر و دختر دبیرستانی از دو ناحیه آموزش و پرورش شهر شیراز بود. این گروه نمونه به شیوه‌ی نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای، از نواحی چهارگانه‌ی آموزش و پرورش شهر شیراز انتخاب شدند. بدین ترتیب که از بین نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شهر شیراز دو ناحیه (نواحی ۲ و ۴) و سپس از هر ناحیه دو مدرسه یک مدرسه پسرانه و یک مدرسه دخترانه و در هر مدرسه از هر پایه یک کلاس به تصادف انتخاب شد و تمام دانش‌آموزان آن کلاس مشارکت‌کنندگان در پژوهش بودند. در جدول شماره ۱ اطلاعات جمعیت‌شناختی مربوط به نمونه پژوهش ارائه می‌شود.

جدول ۱: اطلاعات جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها

متغیرها	سطوح	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	دختر	۱۳۷	۵۶/۸
	پسر	۱۰۴	۴۳/۲
	کل	۲۴۱	۱۰۰
پایه تحصیلی	پایه اول	۶۴	۲۶/۶
	پایه دوم	۳۰	۱۲/۴
	پایه سوم	۳۶	۱۴/۹
	پیش‌دانشگاهی	۸۷	۳۶/۱
	کل	۲۱۷	۹۰

همان‌طور که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود اطلاعات جمعیت‌شناختی مربوط به جنسیت و مقطع تحصیلی آزمودنی‌ها ارائه شده است. همچنین میانگین سنی آزمودنی‌ها ۱۶/۵۲ و انحراف استاندارد آن ۱/۴۵ بود. همچنین کمترین میزان سنی آزمودنی‌ها ۱۴ سال و بیشترین ۲۰ سال بود.

۲-۲. روش کار

برای تدوین مقیاس امید به تحصیل در دانش‌آموزان ابتدا از ۲۰ دانش‌آموز مصاحبه به عمل آمد و در رابطه با امید به تحصیل از آنها پرسش‌هایی به عمل آمد. سپس محتوای پاسخ‌های این دانش‌آموزان مورد تحلیل قرار گرفت و مفاهیم کلیدی استخراج گردید. در مرحله بعد این مفاهیم در قالب ۲۷ گویه و براساس مقیاس درجه‌بندی لیکرت از ۱ (کاملاً مخالفم)، تا ۵ (کاملاً موافقم) تنظیم گردید و بر روی نمونه پژوهش اجرا شد. گویه‌های ۶-۹-۱۰-۱۱-۱۳-۲۱-۲۴-۲۷ به صورت معکوس و بقیه گویه‌ها به صورت مثبت نمره‌گذاری می‌شوند. پس از مرحله‌ی اجرا، ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس امید به تحصیل مورد بررسی قرار گرفت. به منظور بررسی روایی مقیاس، از روش‌های تحلیل عاملی و محاسبه همبستگی خرده‌مقیاس‌ها با نمره کل آزمون و دیگر متغیرهای پژوهش استفاده گردید و برای سنجش پایایی مقیاس نیز روش آلفای کرونباخ مورد استفاده قرار گرفت. در نهایت از روش تحلیل عامل تأییدی نیز در نمونه‌ی تصادفی برای تأیید مؤلفه‌های پژوهش استفاده شد.

۲-۳. ابزارها

در این پژوهش علاوه بر مقیاس امید به تحصیل برای سنجش روایی ملاکی با توجه به پیشینه‌ی پژوهش از ابزارهای ۱- مقیاس صبر و ۲- پرسشنامه سرسختی روان‌شناختی نیز استفاده گردید. ۲-۳-۱. مقیاس صبر کودکان و نوجوانان: این مقیاس براساس مقیاس صبر بزرگسالان (خرمائی، فرمانی و سلطانی، ۱۳۹۳) و بر پایه مدل پنج عاملی صبر به وسیله خرمائی و فرمانی (۲۰۱۶) تدوین شده است. بدین ترتیب ابزار فوق پنج عامل استقامت، درنگ، متعالی شدن، شکیبایی و پذیرش با رضایت را می‌سنجد و دارای ۳۶ گویه است که براساس مقیاس درجه‌بندی لیکرت از کاملاً درست (معادل نمره ۵) تا کاملاً نادرست (معادل نمره ۱) تنظیم شده است. طراحان این مقیاس، جهت بررسی روایی آن از تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی توام با چرخش واریماکس استفاده کردند که بر وجود ۵ مؤلفه‌ی پیش گفته شده‌ی صبر دلالت داشت. به منظور سنجش پایایی این مؤلفه‌ها از روش محاسبه ضرایب آلفای کرونباخ استفاده شده است که دامنه ۰/۶۸ تا ۰/۸۴ را برای ضرایب آلفای پنج خرده‌مقیاس نشان داده است. پارسایی (۱۳۹۴) نیز روایی این ابزار را به روش تحلیل عاملی مورد تأیید قرار داده است و پایایی خرده مقیاس‌ها را بین ۰/۶۳ تا ۰/۸۰ گزارش نموده است. در پژوهش حاضر روایی این مقیاس از طریق تحلیل عاملی و به روش مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس محاسبه گردید. شاخص KMO در این مقیاس برابر ۰/۸۳۱ و ضریب کروییت بارتلت نیز برابر ۲۹۰۶/۴۶ بود که با درجه آزادی ۶۳۰ در سطح $p < ۰/۰۰۱$ معنادار بود. همچنین پایایی آزمون از طریق ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید که ضریب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس متعالی شدن ۰/۷۴، شکیبایی ۰/۴۶، پذیرش ۰/۶۸، استقامت ۰/۸۱، درنگ ۰/۸۳ و برای کل مقیاس صبر نیز ۰/۸۶ به دست آمد.

۲-۳-۲. پرسشنامه سرسختی روان‌شناختی اهواز: این پرسشنامه توسط کیامرثی، نجاریان و مهرابی زاده هنرمند (۱۳۷۷) ساخته و اعتباریابی شد، دارای ۲۷ گویه است و هر گویه دارای ۴ گزینه (هرگز)، (به ندرت)، (گاهی اوقات) و (بیشتر اوقات) می‌باشد. این پرسشنامه هم برای کودکان و هم بزرگسالان قابل استفاده است. در نمره‌گذاری برای هر ماده به ترتیب مقادیر ۰، ۱، ۲ و ۳ در نظر گرفته شده است. ضرایب پایایی برای کل آزمودنی‌ها برابر ۰/۸۴، برای آزمودنی‌های مونث برابر با ۰/۸۵ و برای آزمودنی‌های مذکر برابر با ۰/۸۴ است. همبستگی این آزمون با سه مقیاس اضطراب، مقیاس افسردگی اهواز و مقیاس خودشکوفایی مازلو به ترتیب ۰/۶۵، ۰/۶۷ و ۰/۶۲ بوده است که کلیه ضرایب معنی‌دار بود. روایی این مقیاس در پژوهش حاضر از طریق تحلیل عاملی و به روش مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس محاسبه گردید. شاخص KMO در این مقیاس برابر ۰/۷۵۰ و ضریب کرویت بارتلت نیز برابر ۱۲۸۸/۳۶ بود که با درجه آزادی ۳۵۱ در سطح $p < ۰/۰۰۱$ معنادار بود. همچنین در پژوهش حاضر ضریب همسانی درونی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ محاسبه شد که ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس ۰/۷۲ به دست آمد.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های توصیفی مانند فراوانی و درصد فراوانی و روش‌های استنباطی از قبیل ضریب همبستگی پیرسون و روش تحلیل عاملی تأییدی و اکتشافی بهره گرفته شد.

۳. یافته‌ها

از آنجایی که هدف اصلی از پژوهش حاضر تعیین ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس امید به تحصیل بود، در نتیجه در ابتدا روایی مقیاس امید به تحصیل با استفاده از روش تحلیل عاملی گزارش خواهد شد و در ادامه نتایج ضرایب آلفای کرونباخ خرده‌مقیاس‌های پرسشنامه جهت گزارش پایایی ابزار مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۳-۱. روایی مقیاس امید به تحصیل

الف) تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی: برای تعیین روایی سازه‌ی مقیاس امید به تحصیل از تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی همراه با چرخش واریماکس استفاده شد. در تحلیل داده‌های این مقیاس مقدار ضریب KMO (شاخص کفایت نمونه‌گیری^۱) و آزمون کرویت بارتلت (شاخص کفایت ماتریس همبستگی^۲) نشان از وجود شواهد کافی برای انجام تحلیل عوامل داشت. شاخص KMO در این مقیاس برابر ۰/۹۲۶ و ضریب کرویت بارتلت نیز برابر ۳۵۳۶/۲۹ بود که با درجه آزادی ۳۵۱ در سطح $p < ۰/۰۰۱$ معنادار بود که نشان‌دهنده کفایت نمونه‌گیری برای تحلیل عاملی بود.

1. Kaiser-Meyer-Olkin measure of sampling adequacy
2. Bartlett's test of sphericity

برای تعیین تعداد عوامل از نمودار اسکری استفاده شد. بدین صورت که با توجه به شیب نمودار، عوامل آشکار شده در شیب تند نمودار به عنوان عوامل اصلی قلمداد گردید و از پذیرش عامل هایی که به صورت موازی در محور خط شیب قرار گرفتند، اجتناب شد. نمودار اسکری وجود حداکثر ۴ عامل را به عنوان مولفه‌های مقیاس امید به تحصیل آشکار نمود. نتایج تحلیل عوامل و بارگذاری عاملی هر گویه بر هر عامل در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲: نتایج تحلیل عوامل مقیاس امید به تحصیل به روش مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس

شماره گویه	عامل ۱	عامل ۲	عامل ۳	عامل ۴
۲	۰/۷۹			
۱	۰/۷۹			
۸	۰/۶۶			
۴	۰/۶۱			
۳	۰/۶۱			
۵	۰/۶۱			
۱۴	۰/۵۷			
۲۵		۰/۷۴		
۲۲		۰/۷۳		
۲۳		۰/۷۳		
۱۶		۰/۶۸		
۱۷		۰/۶۷		
۱۹		۰/۵۹		
۲۰		۰/۵۵		
۷		۰/۴۸		
۲۱			۰/۷۲	
۲۴			۰/۶۹	
۹			۰/۶۷	
۱۰			۰/۶۲	
۲۷			۰/۵۸	
۱۱			۰/۵۴	
۶			۰/۴۲	
۱۳			۰/۳۶	
۲۶				۰/۷۵
۱۲				۰/۷۴
۱۵				۰/۶۳
۱۸				۰/۵۹
ارزش ویژه	۴/۹۷	۴/۳۸	۳/۶۲	۲/۵۷
درصد واریانس	۱۸/۴۳	۱۶/۲۳	۱۳/۴۴	۹/۵۲
درصد واریانس کل	۵۷/۶۳			

با توجه به نتایج تحلیل عوامل و آشکار شدن چهار مولفه در مقیاس امید به تحصیل، با مطالعه‌ی گویه‌هایی که بر روی هر یک از عوامل بارگذاری عاملی شدند و معانی مستتر در هر گویه و مشترکات این مفاهیم، اقدام به گزینش نام برای هر مؤلفه گردید. عامل اول با عنوان "امید به کسب فرصت‌ها" نامگذاری شد. امید به کسب فرصت‌ها عبارت است از وجود این امید و انتظار که شخص با تحصیل بتواند در آینده به فرصت‌های شغلی و اجتماعی و نیز موفقیت در زندگی دست یابد. گویه‌هایی مانند "با درس خواندن می‌توانم شغل مناسبی در آینده پیدا کنم"، "با درس خواندن می‌توانم جایگاه و وجهه اجتماعی خوبی را کسب کنم"، "درس خواندن فرصت خوبی برای موفقیت در زندگی برای من فراهم خواهد کرد" و "با درس خواندن می‌توانم به خواسته‌ها و آرزوهایم برسم" این مؤلفه را مورد سنجش قرار می‌دهند. گویه‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۸ و ۱۴ این عامل را مورد سنجش قرار می‌دهند.

عامل دوم با عنوان "امید به کسب مهارت‌های زندگی" نامگذاری شد. امید به کسب مهارت‌های زندگی این امید و انتظار در دانش‌آموز است که آن‌چه در مدرسه می‌آموزد به وی مهارت‌های لازم در تفکر، زندگی در اجتماع و تعامل با دیگران را خواهد آموخت. گویه‌هایی مانند "آن‌چه در مدرسه یاد داده می‌شود مهارت تفکر و اندیشیدن را به من خواهد آموخت"، "موضوعات مطرح در کتاب‌های درسی من را با زندگی در اجتماع آشنا خواهد کرد"، "ارتباط با معلمان و همکلاسان در مدرسه سبب خواهد شد که برای زندگی در اجتماع آماده شوم"، "ارتباط با معلمان و دوستان در مدرسه به من مهارت زندگی در جامعه را خواهد داد" و "آن‌چه در مدرسه و کتاب‌های درسی آمده است مهارت زندگی کردن را به من می‌آموزد" بیانگر این گویه هستند. گویه‌های ۷، ۱۶، ۱۷، ۱۹، ۲۰، ۲۲، ۲۳ و ۲۵ این مؤلفه را مورد سنجش قرار می‌دهند.

عامل سوم نیز با عنوان "امید به سودمندی مدرسه" نام گرفت. گویه‌هایی مانند "درس خواندن انسان را در زندگی عقب می‌اندازد"، "کار کردن در بازار و داشتن شغل آزاد، بیشتر از گذراندن وقت در مدرسه به انسان مهارت می‌آموزد"، "آوردن نمره خوب در مدرسه ربطی به داشتن شغل خوب در آینده ندارد"، "ادامه تحصیل و درس خواندن بیهوده و بی‌ثمر است" و "آن‌چه در مدرسه آموخته می‌شود، با موفقیت شغلی در آینده بی‌ارتباط است" مؤلفه‌ی امید به سودمندی مدرسه را مورد سنجش قرار می‌دهند. امید به سودمندی مدرسه گویای این امید و انتظار است که مدرسه و تحصیل در داشتن یک زندگی خوب و کسب شغلی مناسب سودمند و مفید است. گویه‌های ۶، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۳، ۲۱، ۲۴ و ۲۷ این مؤلفه را مورد بررسی قرار می‌دهند.

در نهایت عامل چهارم با عنوان "امید به کسب شایستگی" نامگذاری شد. گویه‌هایی از قبیل "درس خواندن اعتبار و محبوبیت را برای فرد تحصیل کرده در بین مردم به‌وجود خواهد آورد"، "با درس خواندن می‌توانم نزد خانواده و خویشاوندان محبوب و سربلند باشم"، "درس خواندن به من کمک می‌کند تا برتر و بالاتر از دیگران قرار بگیرم" و "با درس خواندن می‌توانم احترام دیگران را

به‌دست آورم" بیانگر این مولفه هستند. امید به کسب شایستگی گویای امید و انتظاری است که با تحصیل می‌توان اعتبار، محبوبیت و وجهه‌ی اجتماعی به‌دست آورد. این مولفه با گویه‌های ۱۲، ۱۵، ۱۸ و ۲۶ مورد سنجش قرار می‌گیرند.

نتایج تحلیل عاملی نشان داد که عامل اول (امید به کسب فرصت‌ها) با ارزش ویژه‌ی ۴/۹۷ توضیح دهنده‌ی ۱۸/۴۳ درصد از واریانس کل است. عامل دوم (امید به کسب مهارت‌های زندگی) با ارزش ویژه‌ی ۴/۳۸ مقدار ۱۶/۲۳ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کند. از طرفی دیگر عامل سوم (امید به سودمندی مدرسه) با ارزش ویژه‌ی ۳/۶۲ توضیح‌دهنده‌ی ۱۳/۴۴ درصد از واریانس کل مقیاس است و در نهایت عامل چهارم (امید به کسب شایستگی) با ارزش ویژه‌ی ۲/۵۷ مقدار ۹/۵۲ درصد از واریانس کل نمونه را تبیین کرده است. چهار خرده‌مقیاس امید به تحصیل در مجموع ۵۷/۶۳ درصد از واریانس کل نمونه را توضیح داده‌اند.

ب) محاسبه همبستگی خرده مقیاس‌ها با نمره کل آزمون: روش دیگری که در روایی سازه به کار می‌رود، محاسبه همبستگی خرده مقیاس‌ها با نمره کل آزمون است (گراث- مارنات، ترجمه پاشاشریفی و نیکخو، ۱۳۸۷). جدول (۳) ضرایب همبستگی بین متغیرهای مورد مطالعه در این پژوهش را نشان می‌دهد.

جهت سنجش روایی همگرای مقیاس امید به تحصیل با توجه به پیشینه‌ی پژوهش، همبستگی آن را با نمرات مقیاس‌های صبر و سرسختی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج در جدول شماره ۳ ارائه می‌شود.

جدول ۳: جدول ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش و نتایج بررسی روایی همگرا و واگرایی مقیاس امید به تحصیل

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
۱. سرسختی روان شناختی	۱											
۲. امید به کسب فرصت‌ها	۰/۱۸**	۱										
۳. امید به کسب مهارت‌های زندگی	۰/۱۰	۰/۷۲**	۱									
۴. امید به سودمندی مدرسه	۰/۲۵**	۰/۶۷**	۰/۵۸**	۱								
۵. امید به کسب شایستگی	۰/۱۴**	۰/۵۶**	۰/۵۷**	۰/۳۶**	۱							
۶. نمره کل امید	۰/۲۰**	۰/۹۰**	۰/۸۸**	۰/۸۲**	۰/۶۸**	۱						
۷. متعالی شدن	۰/۱۴*	۰/۶۳**	۰/۵۶**	۰/۴۷**	۰/۴۸**	۰/۶۵**	۱					
۸. شکیبایی	۰/۱۳*	۰/۲۲**	۰/۲۵**	۰/۲۳**	۰/۱۲	۰/۲۶**	۰/۱۶*	۱				
۹. پذیرش با رضایت	۰/۲۴**	۰/۲۱**	۰/۲۰**	۰/۲۴**	۰/۱۲	۰/۲۴**	۰/۳۰**	۰/۳۵**	۱			
۱۰. استقامت	۰/۳۰**	۰/۴۲**	۰/۳۲**	۰/۴۶**	۰/۱۸**	۰/۴۳**	۰/۴۱**	۰/۱۷**	۰/۲۶**	۱		
۱۱. درنگ	۰/۲۱**	۰/۳۲**	۰/۱۷**	۰/۳۵**	۰/۰۷	۰/۳۰**	۰/۳۱**	۰/۰۱	۰/۰۷	۰/۶۸**	۱	
۱۲. نمره کل صبر	۰/۳۰**	۰/۵۵**	۰/۴۳**	۰/۵۴**	۰/۲۷**	۰/۵۶**	۰/۶۳**	۰/۳۴**	۰/۴۰**	۰/۸۸**	۰/۸۳**	۱

* (p<۰/۰۵) و ** (p<۰/۰۱)

همان‌طور که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود، نتایج ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش گزارش شده است. نتایج ماتریس همبستگی بیانگر آن است که بین سرسختی روان‌شناختی با امید به کسب فرصت‌ها، امید به سودمندی مدرسه، امید به کسب شایستگی، نمره کل امید، پذیرش با رضایت، استقامت، درنگ و نمره کل صبر در سطح معناداری ($p < 0/01$) و با متعالی شدن و شکیبایی در سطح معناداری ($p < 0/05$) رابطه مثبت معناداری وجود دارد. از طرفی دیگر بین تمام خرده‌مقیاس‌های صبر و تمام خرده‌مقیاس‌های امید به تحصیل با نمرات کل صبر و امید به تحصیل نیز همبستگی مثبت معناداری در سطح ($p < 0/01$) وجود دارد. این نتایج گویای روایی سازه و نیز روایی همگرایی مقیاس امید به تحصیل می‌باشد. همچنین نتایج ماتریس همبستگی نشان می‌دهد که بین خرده‌مقیاس امید به کسب فرصت‌ها با نمره کل امید ($0/90$)، بین امید به کسب مهارت‌های زندگی با نمره کل امید ($0/88$)، بین امید به سودمندی مدرسه با نمره کل امید ($0/82$) و بین امید به کسب شایستگی با نمره کل امید ($0/68$) همبستگی مثبت معناداری نسبت به رابطه بین خود خرده‌مقیاس‌ها با یکدیگر وجود دارد که این تأییدکننده روایی افتراقی خرده‌مقیاس‌ها با یکدیگر و روایی همگرایی خرده‌مقیاس‌ها با نمره کل امید است.

در واقع نتایج همسانی درونی شواهدی مبنی بر روایی همگرایی مقیاس امید به تحصیل فراهم نمود که در پژوهش حاضر بین نمره کل امید به تحصیل با نمره کل صبر همبستگی مثبت و معنادار در سطح ($0/56$) و بین نمره کل امید به تحصیل با سرسختی روان‌شناسی نیز در سطح ($0/20$) همبستگی مثبت معناداری وجود داشت.

پایایی مقیاس امید به تحصیل: جهت سنجش پایایی مقیاس امید به تحصیل از روش همسانی درونی بین گویه‌ها و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که نتایج آن در جدول شماره ۴ ارائه می‌شود.

جدول ۴: ضرایب آلفای کرونباخ مؤلفه‌های مقیاس امید به تحصیل

عامل‌ها	تعداد گویه‌ها	ضریب آلفای کرونباخ
امید به کسب فرصت‌ها	۷	۰/۹۰
امید به کسب مهارت‌های زندگی	۸	۰/۹۰
امید به سودمندی مدرسه	۸	۰/۸۰
امید به کسب شایستگی	۴	۰/۷۶
نمره کل مقیاس امید به تحصیل	۲۷	۰/۹۴

همان‌طور که در جدول شماره ۴ ملاحظه می‌شود ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس امید به کسب فرصت‌ها $0/90$ ، امید به کسب مهارت‌های زندگی $0/90$ ، امید به سودمندی مدرسه $0/80$ ،

امید به کسب شایستگی ۰/۷۶ و ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس امید به تحصیل نیز ۰/۹۴ به دست آمد، که بیانگر این نکته است که مقیاس حاضر از پایایی مطلوبی برخوردار است.

۴. بحث و نتیجه گیری

همان طور که قبلاً هم اشاره شد هدف از پژوهش حاضر ساخت مقیاس امید به تحصیل و بررسی ویژگی‌های روان سنجی آن در دانش آموزان بود. امید مفهومی عام است، بنابراین برای سنجش حیطه‌های خاص امیدواری استفاده از ابزارهای تخصصی مورد نیاز است. مقیاس امید به تحصیل از جمله ابزارهایی خواهد بود که می‌تواند پاسخگوی نیاز پژوهشگران حوزه آموزش و تعلیم و تربیت باشد.

در این پژوهش بعد از جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها نتایج تحلیل عاملی اکتشافی به روش مؤلفه‌های اصلی همراه با چرخش واریماکس نشان دهنده وجود ۴ مؤلفه امید به تحصیل بود که به ترتیب امید به کسب فرصت‌ها، امید به کسب مهارت‌های زندگی، امید به سودمندی مدرسه و امید به کسب شایستگی نامگذاری شدند. این ۴ مؤلفه ۵۸ درصد از واریانس کل نمونه را توضیح دادند. به طور کلی نتایج یافته‌های پژوهش بیانگر آن بود که مقیاس امید به تحصیل از روایی و پایایی مطلوبی برخوردار است و می‌توان از آن به عنوان یک ابزار سودمند برای سنجش امید به تحصیل در دانش آموزان استفاده کرد.

در بررسی روایی همگرایی مقیاس امید به تحصیل با توجه به پیشینه پژوهش، همبستگی مقیاس امید به تحصیل با متغیرهای سرسختی روان شناختی و صبر مورد بررسی قرار گرفت. نتایج ماتریس همبستگی بیانگر آن بود که بین سرسختی روان شناختی با امید به کسب فرصت‌ها، امید به سودمندی مدرسه، امید به کسب شایستگی، نمره کل امید، همبستگی مثبت معناداری وجود داشت. سرسختی روان شناختی یکی از مؤلفه‌های روان شناختی است که با سازه امید مرتبط است. سرسختی با سلامت جسمی و روانی رابطه مثبت دارد و به عنوان یک منبع مقاومت درونی، تأثیرات منفی استرس را کاهش می‌دهد و از بروز اختلال‌های جسمی و روانی پیشگیری می‌کند (زاهد بابلان و همکاران، ۱۳۹۰). در پژوهش‌های مختلفی نشان داده شده است که بین سرسختی روان شناختی با امید به زندگی و عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (واگرمین و فوندرا، ۲۰۰۷؛ کوماراجیو و کارایو، ۲۰۰۵؛ حمید، ۱۳۸۹؛ زاهد بابلان و همکاران، ۱۳۹۰؛ زاهد بابلان، قاسم پور، حسن زاده و اکبری، ۱۳۹۰؛ نادری و حسینی، ۱۳۸۹). همچنین نتایج پژوهش‌های گولایتلی^۱ (۲۰۰۷) و شیرد و گولبی^۲ (۲۰۰۷) کوپر و همکاران، (۱۹۹۹)، تراتوین و همکاران (۲۰۰۲) رابطه

1. Golightly

2. Sheard & Golby

مثبت معناداری را بین سرسختی روان شناختی با عملکرد و موفقیت تحصیلی نشان دادند. رابطه مثبت و معنادار بین سرسختی روان شناختی و امید بیانگر آن است که با افزایش سرسختی روان شناختی، امید نیز در دانشجویان و دانش‌آموزان افزایش خواهد یافت. در واقع سرسختی نقش اساسی در ایجاد امید به تحصیل در دانش‌آموزان و دانشجویان خواهد داشت. در تبیین این یافته‌ها می‌توان اشاره کرد که افراد سرسخت با وجود پیشامدهای ناگوار به رویارویی موفق و کارآمد در برابر تنش‌ها امیدوارند، از توانایی یافتن معنی در تجارب آشفته ساز برخوردارند و به نقش خود به‌عنوان فرد ارزنده و مهم باور دارند. داشتن شخصیتی سرسخت نشانه سلامت روانی است و کسی که از سلامت روانی برخوردار نباشد در برابر رویدادهای مهم زندگی دچار ناامیدی و افسردگی می‌شود (زاهد بابلان و همکاران، ۱۳۹۰). در واقع سرسختی روان شناختی با امید که شامل منابع و مسیرهایی که نشان دهنده افکار و تفکرات هدف مدار است (فلدمن و اسنایدر، ۲۰۰۵) و به داشتن زندگی بهتر، بهبود و ارتقای سازگاری در فرد منجر می‌شود (شوری^۱، ۲۰۰۳) ارتباط تنگاتنگی دارد.

تحقیقات نشان داده است که دانش‌آموزان و دانشجویانی که از جدیت و وظیفه‌گرایی بالایی برخوردارند در فعالیتهای تحصیلی خود، کنجکاو، طالب پیشرفت، سخت کوش و واجد پشتکار هستند. چنین ویژگی‌هایی با مفهوم ویژگی شخصیتی سرسختی که کوباسا^۲ (۱۹۷۹) تعریف نموده است همخوان است. کوباسا سرسختی را مجموعه‌ای متشکل از ویژگی شخصیتی می‌داند که در مواجهه با حوادث فشارزای زندگی، به‌عنوان منبعی از مقاومت به‌عنوان سپری محافظ عمل می‌کند (کوباسا، ۱۹۷۹). مفهوم سرسختی، مفهومی بسیار مفید است که می‌تواند نشان دهد که فرد، حتی با داشتن یک زندگی دردناک مثل ابتلا به ایدز، می‌تواند سلامت روان خود را حفظ کند (وانس، استراتزیک و ماستن^۳، ۲۰۰۸). در این چهارچوب سرسختی به‌عنوان ترکیبی از نگرش‌ها و باورها تعریف می‌شود که به فرد انگیزه و جرأت می‌دهد تا در مواجهه با موقعیتهای فشارزا و دشوار کارهای سخت و راهبردی انجام دهد و برای سازگاری با آن شرایط سرسختانه فعالیت کند تا از میان رویدادهایی که می‌تواند به‌صورت بالقوه واجد پیامدهای فاجعه آمیز و ناخوشایند باشند راهی به سوی رشد و تعالی باز کند و فرصتهایی برای رشد فراهم آورد (مدی^۴، ۲۰۰۲). بنابراین ویژگی شخصیتی سرسختی به‌عنوان آمیزه‌ای شناختی/هیجانی عمل می‌کند که رشد و یادگیری هدفمند را برای سبک شخصیتی فراهم می‌سازد. همچنین ویژگی سرسختی بالا در دانشجویان باعث می‌شود که آنان با مشکلات مربوط به دوره تحصیلی خود به‌خوبی مقابله نموده و در نتیجه یادگیری به

1. Shorey
2. Kobasa
3. Vance, Struzick, & Mastan
4. Maddi

فرایند مثبتی از رشد و موفقیت دسترسی یابند که باعث افزایش عملکرد تحصیلی و متغیرهایی مانند خلاقیت، خردورزی، اتمام موفقیت آمیز تحصیلات، امید به تحصیل و آینده شغلی و بهزیستی روانی و جسمانی آنها خواهد شد (مدی، ۲۰۰۶). از این نظر منطقی است که کنترل سطوح امید در کودکان ممکن است به عنوان سپری در برابر شکست تحصیلی و تدبیری برای کاهش تأثیر مخرب آن بر پیشرفت تحصیلی مفید باشد.

همچنین نتایج نشان داد که بین تمام خرده مقیاس های صبر و تمام خرده مقیاس های امید به تحصیل با نمرات کل صبر و امید به تحصیل نیز همبستگی مثبت معناداری وجود داشت. این نتایج گویای روایی سازه و روایی همگرایی مقیاس امید به تحصیل می باشد. در واقع نتایج همسانی درونی شواهدی مبنی بر روایی همگرایی مقیاس امید به تحصیل را فراهم نمود. این نتایج با یافته های غباری بناب و خدایاری فرد (۱۳۷۹)، غباری بناب و همکاران (۱۳۸۳)، خرمائی و همکاران (الف ۱۳۹۳)، خرمائی و همکاران (ب ۱۳۹۳) که در پژوهش های خود نشان دادند که بین صبر با امید همبستگی مثبت معنادار وجود دارد و صبر می تواند امید را پیش بینی کند همسو می باشد. از آنجایی که صبر به عنوان یک فضیلت اخلاقی در زمینه های مختلفی از قبیل مقابله با فشار روانی از طریق ایجاد توازن بین منابع درونی و محیطی، موفقیت در تحصیل، شغل و روابط اجتماعی، مهار هیجان خشم و غریزه جنسی و دین داری نقش دارد بنابراین وجود همبستگی بین صبر و مؤلفه های آن با امید به تحصیل خود گویای مشخص بودن سازه ای امید به تحصیل می باشد (خرمائی و همکاران، ۱۳۹۳). علاوه بر این یکی از مهم ترین پیامدهای صبر تقویت امید در فرد است. همان گونه که فضایل اخلاقی پیامدهای مثبتی را در زندگی فرد به ارمغان می آورند، صبر نیز به عنوان یک فضیلت ارزشمند اخلاقی با افزایش امید در فرد همراه است. در واقع صبر از جمله مفاهیم اخلاقی است که موجب تقویت امید در فرد می شود (پورغزنین و همکاران، ۱۳۸۴ به نقل از خرمائی و همکاران، ۱۳۹۳). در تبیین این یافته ها می توان اینگونه بیان کرد که هر قدر نمره فرد در مؤلفه های صبر بیشتر باشد، یعنی فرد از احساس تحمل و رضایت، مداومت در امور بدون ناامیدی و نوعی تسلط بر امیال خود برخوردار باشد، بنابراین داشتن صبر منجر به افزایش امیدواری یا به نوعی حفظ امید و انگیزه در فرد در هر زمینه ای خواهد شد (شکوفه فرد و خرمائی، ۱۳۹۱). در واقع تحمل سختی ها و صبوری در دستیابی به هدف و رسیدن به قرب الهی و پذیرش وضع موجود و قبول آن چه که فرد در آن قرار دارد و به احتمال بیشتری با مجموعه انتظارات مثبت در مورد آینده، عدم تردید در مورد آینده ای امیدوار کننده و عدم اعتقاد به آینده ای نومید کننده همراه است. افرادی که در مقابل مصایب و سختی ها بردباری و صبوری بیشتری نشان می دهند، انتظارات منفی کمتری در مورد آینده دارند، در نتیجه این باعث افزایش امیدواری و خوشبینی نسبت آینده خواهد شد (خرمائی و همکاران، ۱۳۹۳).

به منظور سنجش پایایی مقیاس امید به تحصیل از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس امید به کسب فرصت‌ها ۰/۹۰، امید به کسب مهارت‌های زندگی ۰/۹۰، امید به سودمندی مدرسه ۰/۸۰، امید به کسب شایستگی ۰/۷۶ و ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس امید به تحصیل نیز ۰/۹۴ بدست آمد. در واقع نتایج سنجش پایایی مقیاس امید به تحصیل نیز نشان داد که این مقیاس از پایایی مناسبی برخوردار است. از آنجایی که تاکنون مقیاسی در حوزه امید به تحصیل ساخته و طراحی نشده است و معمولاً اکثر ابزارهایی که در حوزه امید ساخته شده است مفهوم کلی امید به زندگی را مورد سنجش قرار داده است، بنابراین ساخت مقیاس امید به تحصیل که در پژوهش حاضر محقق شد می‌تواند مسیرهای جدید را در جهت گسترش و انجام پژوهش‌هایی در حوزه های تحصیلی و مسائل مربوط به انگیزش و پیشرفت تحصیلی باز کند. بنابراین به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود که ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس امید به تحصیل را در جمعیت‌های دیگر و نیز در ارتباط با مفاهیم و متغیرهای دیگر مورد بررسی قرار دهند.

منابع

- بهارى، فرشاد. (۱۳۹۰). *مبانی امید و امید درمانی، راهنمای امید آفرینی*. تهران: نشر دانژه.
- پارسایی، الله نظر. (۱۳۹۴). مقایسه صبر و مولفه‌های آن در دانش‌آموزان دختر و پسر دوره‌های سه گانه-ی تحصیلی در مناطق کلان شهری، شهرستانی و روستایی. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز.
- حمید، نجمه. (۱۳۸۹). «رابطه میان سخت رویی روان‌شناختی، رضایت از زندگی و امید با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر پیش دانشگاهی». *فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، ۴(۱۶): ۱۰۱-۱۱۶.
- خرمایی، فرهاد؛ زارعی، فرشته؛ مهدی یار، منصوره و فرمانی، اعظم. (۱۳۹۳). «نقش صبر و مؤلفه‌های آن به عنوان فضایل اخلاقی در پیش بینی امید دانشجویان». *مجله ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی*، ۷(۳): ۵۸-۶۸.
- خرمائی، فرهاد؛ فرمانی، اعظم و سلطانی، اسماعیل. (۱۳۹۳ الف). «ساخت و بررسی ویژگی های روانسنجی مقیاس صبر». *فصلنامه اندازہ گیری تربیتی*، ۵(۱۷): ۸۳-۱۰۰.
- خرمائی، فرهاد؛ فرمانی، اعظم و سلطانی، اسماعیل. (۱۳۹۳ ب). «نقش صبر به عنوان یک فضیلت اخلاقی و شخصیت در پیش‌بینی ناامیدی در دانشجویان». *فصلنامه اخلاق پزشکی*، ۲۸: ۱۹۹-۱۶۷.
- زاهد بابلان، عادل؛ قاسم‌پور، عبدالله و حسن‌زاده، شهناز. (۱۳۹۰). «نقش بخشش و سرسختی روان‌شناختی در پیش‌بینی امید». *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، ۱۲(۳): ۱۲-۱۹.
- زاهد بابلان، عادل؛ قاسم‌پور، عبدالله؛ حسن‌زاده، شهناز و اکبری، ابراهیم. (۱۳۹۰). «بررسی ارتباط سرسختی روان‌شناختی و گذشت با امید در ورزشکاران». *مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، ۱۱(۵): ۴۴۹-۴۶۰.
- شکوفه‌فرد، شایسته و خرمایی، فرهاد. (۱۳۹۱). «صبر و بررسی نقش پیش بین مؤلفه‌های آن در پرخاشگری دانشجویان». *روان‌شناسی و دین*، ۵(۲): ۹۹-۱۱۲.
- غباری بناب، باقر؛ خدایاری‌فرد، محمد و شکوهی‌یکتا، محسن. (۱۳۸۳). رابطه توکل به خدا با اضطراب و صبر و امیدواری در شرایط ناگوار. *مجموعه مقالات نقش دین در بهداشت روان*. جلد ۱؛ قم، دفتر نشر معارف.
- غباری‌بناب، باقر و خدایاری‌فرد، محمد. (۱۳۷۹). رابطه توکل به خدا، اضطراب، صبر و امیدواری در شرایط ناگوار. مقاله ارایه شده در *اولین همایش بین‌المللی دین و سلامت روان*. معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.
- قاسمی، وحید. (۱۳۹۲). *مدل سازی معادله ساختاری در پژوهش‌های اجتماعی با کاربرد*. تهران: انتشارات جامعه‌شناسان، چاپ دوم.
- کیامرثی، آذر؛ نجاریان، بهمن و مهرابی‌زاده هنرمند، مهناز. (۱۳۷۷). «ساخت و اعتبار یابی مقیاس برای سنجش سرسختی روانشناختی». *مجله روان‌شناسی*، شماره ۳: ۲۷۱-۲۸۴.

مارنات، گری- گراث. (۱۳۸۷). *راهنمای سنجش روانی*. جلد اول. ترجمه حسن پاشا شریفی و محمدرضا نیکخو. تهران: انتشارات سخن.

نادری، فرح و حسینی، سیده مونس. (۱۳۸۹). «رابطه‌ی امید به زندگی و سرسختی روان شناختی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد گچساران». *فصلنامه زن و جامعه*، ۱(۲): ۱۲۳-۱۴۱.

Alexander, E.S. and Onwuegbuzie, J.A. (2007). "Academic procrastination and the role of hope as a coping strategy". *Personality and individual differences*, 42(7): 1301-1310.

Bandura, A. (1982). "Self- efficacy mechanisms in human agency". *American Psychology*, 37, 122-147.

Barlow, J. P. (2002). *The measurement of optimism and hope in relation to college student retention and academic success*. Unpublished dissertation submitted for the doctorate of philosophy, the university of Iowa State.

Byrne, B.M. (2001). *Structural Equation Modeling With AMOS: Basic Concepts, Applications, and Programming*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc. Cambridge University Press.

Chang, E.C. (1998). "Hope, problem-solving ability, and coping in a college student population: Some implications for theory and practice". *Journal of Clinical Psychology*, 54: 953-962.

Conti, R. (2000). "College goals: Do self-determined and carefully considered goals predict intrinsic motivation, academic performance, and adjustment during the first semester?". *Social Psychology of Education*, 4: 189-211.

Covington, M.V. (2000). "Goal theory, motivation, and school achievement: An integration review". *Annual Review of Psychology*, 51: 171-200.

Curry, L.A.; Snyder, C.R.; Cook, D.L.; Ruby, B.C. and Rehm, M. (1997). "Role of hope in academic and sport achievement". *Journal of Personality and Social Psychology*, 73: 1257-1267.

Cooper, H.; Lindsay, J. J.; Nye, B. and Great house, S. (1999). "Relationship among attitudes about homework, amount of homework assigned and completed and student achievement". *Journal of Educational Psychology*, 90(1): 70-83.

Feldman, D.B. and Snyder, C.R. (2005). "Hope and meaningful life: theoretical and empirical associations between goal-directed thinking and life mranng". *Journal of social and clinical psychology*, 24(3): 401-421.

Furlong, M.L.; Gilman, R. and Huebner, E.S. (2014). *Handbook of Positive Psychology in Schools*. Second edition. NEW YORK AND LONDON: Routledge Press.

Golightly, T.R. (2007). *Defining the components of academic self-efficacy in Navajo American Indian high school students*. A Ph.D dissertation submitted to the faculty of Brigham Young University.

Irving, L.M.; Snyder, C.R. and Crowson, J.J., Jr. (1998). "Hope and the negotiation of cancer facts by college women". *Journal of Personality*, 66: 195-214.

Kobasa, S.C. (1979). "Stressful life events, personality and health: An inquiry into hardiness". *Journal of Personality and Social Psychology*, 37: 1-11.

- Komarraju, M. and Karau, S.J. (2005). "The relationship between the big five personality traits and academic motivation". *Personality and Individual Difference*, 39: 557-567.
- Khormaei, F., Farmani, A. (2016). "Patience and its components in predicting bullying among primary school students". *International Journal Behavioral Science*, 10 (1): 1-5.
- Maddi, S.R. (2006). "Hardiness: The courage to grow from stresses". *Journal of Positive Psychology*, 1: 160-168.
- Maddi, S.R. (2002). "The story of hardiness: Twenty years of theorizing, research and practice". *Consulting Psychology Journal*, 54: 173-185.
- McDermott, D. and Snyder, C.R. (1999). *Making Hope Happen: A Workbook for Turning Possibilities*. New Harbinger Publication. INC.
- McDermott, D. and Snyder, C.R. (2000). *The great big book of hope: Help your children achieve their dreams*. Oakland, CA: New Harbinger.
- Malik, A. (2013). "Efficacy, Hope, Optimism and Resilience at Workplace –Positive Organizational Behavior". *International Journal of Scientific and Research Publications*. 3(10): 1-4.
- Onwuegbuzie, A.J. and Snyder, C.R. (2000). "Relations between hope and graduate students' studying and test-taking strategies". *Psychological Reports*, 86: 803-806.
- Okpala, A. and Okpala, C. (2014). "The Role of school life expectancy and urbanization on adult literacy rates in sub-saharan Africa". *International Business & Economics Research Journal*, 13 (2): 329-334.
- Scheier, M.F. and Corver, C.S. (1985). "Optimism, coping, and health: Assessment and implications of generalized outcome expectancies". *Health Psychology*, 4: 219-247.
- Scheier, M.F. and Corver, C.S. (2001). "Optimism pessimism, and psychological wellbeing. In E. C. Change (Ed.), optimism and pessimism: Implications for theory research and practice". *Washington DC: American Psychological Association*, 189-216.
- Seligman, M.E.P. and Csikszentmihalyi, M. (2000). "Positive psychology : An introduction". *American Psychologist*, 55: 5-14.
- Seligman, M.E.P. (2000). *The positive perspective*. The Gallup Review, 3 (1): 2-7.
- Sheard, M. and Golby, J. (2007). "Hardiness and undergraduate academic study: The moderating role of commitment". *Journal of Personality and Individual Differences*, 35: 579-588.
- Shorey, H.S. (2003). *Theories of intelligence, academic, hope, and effort exerted after a failure experience*. Unpublished master thesis. University of Kansas, Lawrence.
- Snyder, C.R. (1994). *The psychology of hope: You can get there from here*. New York: Free Press.
- Snyder, C.R. (1995). "Conceptualizing, measuring, and nurturing hope". *Journal of Counseling and Development*, 73: 335-360.
- Snyder, C.R. (1999). "Hope, goal blocking thoughts, and test-related anxieties". *Psychological Reports*, 84: 206-208.

- Snyder, C.R. (2000). *Handbook of Hope; theory, measures, and applications*. San Diego, CA; Academic Press.
- Snyder, C.R. (2002). "Hope Theory: Rainbows in the Mind". *Psychological Inquiry*, vol. 13: 249-75.
- Snyder, C.R.; Sympson, S.C.; Michael, S. T. and Cheavens, J. (2000). *The optimism and hope constructs: Variants on a positive expectancy theme*. In E. C. Chang (Ed.), *Optimism and pessimism* (pp. 103-124). Washington, DC: American Psychological Association.
- Snyder, C.R.; Harris, C.; Anderson, J.R.; Holleran, S.A.; Irving, S.A.; Sigmon, S. and et al. (1991). "The will and the ways: Development and validation of an individual differences measure of hope". *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(4): 570-585.
- Snyder, C.R. and Lopez, S.L. (2007). *Positive psychology: The scientific and practical explorations of human strengths*. Sage Publications, Thousand Oaks, London, New Delhi.
- Snyder, C.R.; Hoza, B.; Pelham, W. E.; Rapoff, M.; Ware, L.; Danovsky, M. and et al. (1997). "The development and validation of the Children's Hope Scale". *Journal of Pediatric Psychology*, 22: 399-421.
- Snyder, C.R.; Shorey, H.S.; Cheavens, J.; Pulvers, K.M.; Adams, V.H. and Wiklund, C. (2002). "Hope and academic success in college". *Journal of Educational Psychology*. 94(4): 820 - 826.
- Trautwein, U.; Koller, O.; Schmitz, B. and Baumert, J. (2002). "Do homework assignments enhance achievement? A multilevel analysis in 7 grade mathematics". *Contemporary Educational Psychology*, 27: 26-50.
- Valle, M.F.; Huebner, E.S. and Suldo, S.H.M. (2006). "An analysis of hope as a psychological strength". *Journal of school psychology*, 44(5): 393-406.
- Vance, D.E.; Struzick, T.C. and Mastan, I. (2008). Hardiness, successful aging and HIV: implications for social work. *J. Gerontol. Soc. Work*, 51: 3-4: 260-83.
- Wagerman, S.A. and Funder, D.C. (2007). "Acquaintance reports of personality and academic achievement: A case of conscientiousness". *Journal of Research in Personality*. 41: 221-229.
- Wells, M. (2005). *The effects of gender, age, and anxiety on hope differences in the expression of pathway and agency thought*. A dissertation presented for the doctorate of philosophy, the University of Texas A and B.

مقیاس امید به تحصیل

موارد	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم
۱- با درس خواندن می‌توانم شغل مناسبی در آینده پیدا کنم.					
۲- با درس خواندن می‌توانم درآمد خوبی در آینده داشته باشم.					
۳- با درس خواندن می‌توانم مهارت‌های اجتماعی برای زندگی در جامعه به‌دست آورم.					
۴- با درس خواندن می‌توانم جایگاه و وجهه اجتماعی خوبی را کسب کنم.					
۵- آنچه در مدرسه و کتاب‌های درسی می‌آموزم سبب می‌شود تا در حرفه‌ای مهارت یابم.					
۶- بدون درس خواندن هم می‌توانم احترام و محبوبیت دیگران را به‌دست آورم.					
۷- آنچه در مدرسه یاد داده می‌شود مهارت تفکر و اندیشیدن را به من خواهد آموخت.					
۸- درس خواندن فرصت خوبی برای موفقیت در زندگی برای من فراهم خواهد کرد.					
۹- درس خواندن انسان را در زندگی عقب می‌اندازد.					
۱۰- کار کردن در بازار و داشتن شغل آزاد، بیشتر از گذراندن وقت در مدرسه به انسان مهارت می‌آموزد.					
۱۱- موضوعات مطرح در کتاب‌های درسی بی‌ارتباط با موفقیت من در آینده است.					
۱۲- درس خواندن اعتبار و محبوبیت را برای فرد تحصیل کرده در بین مردم به وجود خواهد آورد.					
۱۳- آوردن نمره خوب در مدرسه ربطی به داشتن شغل خوب در آینده ندارد.					
۱۴- با درس خواندن می‌توانم به خواسته‌ها و آرزوهایم برسم.					
۱۵- با درس خواندن می‌توانم نزد خانواده و خویشاوندان محبوب و سربلند باشم.					
۱۶- موضوعات مطرح در کتاب‌های درسی من را با زندگی در اجتماع آشنا خواهد کرد.					
۱۷- ارتباط با معلمان و همکلاسان در مدرسه سبب خواهد شد که برای زندگی در اجتماع آماده شوم.					
۱۸- درس خواندن به من کمک می‌کند تا برتر و بالاتر از دیگران قرار بگیرم.					
۱۹- آنچه در مدرسه یاد می‌گیرم در زندگی راهگشای من خواهد شد.					
۲۰- آنچه در مدرسه و کتاب‌های درسی آمده است به من در کسب درآمد خوب در آینده کمک خواهد کرد.					
۲۱- همه در آینده خواهند فهمید که مدرسه رفتن اتلاف وقت است.					
۲۲- ارتباط با معلمان و دوستان در مدرسه به من مهارت زندگی در جامعه را خواهد داد.					
۲۳- آنچه در مدرسه و کتاب‌های درسی می‌آموزم در زندگی واقعی و تشکیل خانواده در آینده به من کمک خواهد کرد.					
۲۴- ادامه تحصیل و درس خواندن بی‌بهره و بی‌ثمر است.					
۲۵- آنچه در مدرسه و کتاب‌های درسی آمده است مهارت زندگی کردن را به من می‌آموزد.					
۲۶- با درس خواندن می‌توانم احترام دیگران را به‌دست آورم.					
۲۷- آنچه در مدرسه آموخته می‌شود، با موفقیت شغلی در آینده بی‌ارتباط است.					